

Knipsels

Uit het NRC Handelsblad van resp. 16, 17 en 18 november 1993

Vandaag of morgen

Laf

November: de wind rukt aan alles wat los en vast zit, de regen gutst over het raam. Ik koester mij in de gloed van een opkomende verkoudheid. Mijn gedachten vertoeven ondertussen in Polen en dat komt door het roofvogelboek van Rob Bijlsma (*Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels*).

Mei, moeras en muggen. Iemand klimt in een boom. Twee zeearenden cirkelen in de lucht.

Ons was het erom te doen hun jongen te ringen. Maar dat wisten zij niet - zij wisten niet beter of hun jongen werden geroofd.

En ze deden niks. Reuzen van vogels vlogen stilletjes rond, of op z'n hoogst nu en dan een smartelijk piepje.

Dat was me een raadsel. Of de boom nu door een beer of een mens beklommen wordt - je zou zeggen dat een zeearend best een uitval kan doen. Zelfs een minime kans dat de belager het opgeeft, of zijn nek breekt, moet op den duur een evolutionair voordeel opleveren.

Nu beschrijft Rob in zijn boek iets dergelijks bij haviken. Ook hier (met zeldzaam agressieve uitzonderingen) dat lijdzaam toezien hoe een onderzoeker een nest benadert. Rob wijst erop dat moedige roofvogels door de eeuwen heen juist in het nadeel zijn geweest. Zij waagden het meest en konden, zeker met vuurwapens, het makkelijkst worden geroofd.

Wat zich vastzet: het beeld van mensen die doende zijn hun eigen lafheid te verbreiden door de hele natuur.

Koos van Zomeren

Vandaag of morgen

Bij Norg

November: een ijzig bleke ochtend met een reële kans op zon en ganzentrek.

Het spel gaat door, de regels zijn bekend - al wat leeft is slaaf van zijn genen en die genen willen maar één ding: de volgende generatie. Maar Rob Bijlsma meldt in zijn roofvogelboek een vreemde inbreuk. Bij haviken komt het voor dat een vrouwtje eieren uitbroedt die ze niet zelf heeft gelegd.

Er is een nest, er zijn eieren, er wordt gebroed, het oorspronkelijke vrouwtje sterft (waarschijnlijk door afschot of vergiftiging) en binnen enkele dagen wordt haar plaats ingenomen door een ander. Tussen '85 en '89 werd dat in Drenthe twaalf keer vastgesteld. En misschien valt dit nog te beredeneren. Met het nest pikt zo'n nieuw vrouwtje tevens een territorium en een mannetje in, en dat mannetje werkt in elk geval nog aan zijn eigen nageslacht.

Maar nu. In 1986 verdween van een nest bij Norg, kort nadat het vrouwtje was vervangen, ook het mannetje. Toen kwam er ook voor hem een ander in de plaats. Een compleet paar haviken maakte zich tot slaaf van anderen genen. De vijf eieren kwamen allemaal uit, de vijf jongen werden allemaal grootgebracht. Dan heb je aan de ene kant de biologie, volledig doordrenkt van zelfzuchtige genen, en aan de andere kant twee haviken bij Norg die maar gewoon doen wat ze het beste lijkt. Dat is het mooie van regels - ze geven glans aan het ongerijmde.

Koos van Zomeren

Vandaag of morgen

Kopjes

Twee schaapachtige jonge buizers. De ene zit overreind en kijkt in de camera. De andere is net voor de zoveelste keer voorover geduid. Achter hun rug zie je de stoffelijke resten van een boomarter. Een foto van 30 mei 1992. Rob Bijlsma heeft hem zelf gemaakt en opgenomen in zijn roofvogelboek.

Vorig voorjaar heb ik in deze rubriek beschreven hoe liefhebbers in Nederland naar boomarters speuren. Dat was vooral een kwestie van spoorzoeken: nagelkrassen aan een boom, uitwerpselen op een wissel, pootafdrukken in de modder. Al doende werd het dier in feite steeds vluchtiger. Het was dan ook een waanzinnig geluk, zowel in de zin van welbevinden als toeval, dat we op maandagavond 18 mei in de Imbos boomarters te zien kregen. Tien dagen later zag een buizer een boomarter in de buurt van Smilde. Hij zag hem niet alleen, hij had hem ook! En daar zat echt geen toeval bij. Ik denk: als je iets over boomarters te weten wilt komen, moet je een enquête onder buizers houden. Het geslagen dier was ongeveer negen weken oud. 'De schedel bestond geheel uit kraakbeen en het melkgebit was nog niet volgroeid.' De kop (oogjes open, bekje op een kier) is gescheiden van de romp en ligt los op het nest. Dat kom je in de natuur wel meer tegen. Ik herinner me losse kopjes van veldmuis, spreuwen en koperwiek. Ze maken een merkwaardig gave en alledaagse, je zou haast zeggen *bruikbare* indruk.

Koos van Zomeren